

انتخاب فرمت مناسب برای انتقال داده‌های کتابشناختی

دکتر مرتضی کوکبی^۱

در نشریه اطلاع‌رسانی: نشریه فنی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، دوره ۱۱، شماره ۲، بهار ۱۳۷۵، مقاله‌ای به نام ایران‌مارک: الگوی ملی پیشنهادی برای ذخیره و مبادله پیشینه‌های کتابشناختی درج شده است. از آنجا که نویسنده محترم در چند جای مقاله از صاحب‌نظران فن نظر خواسته‌اند، نگارنده این سطور که مدت چهار سال درباره طراحی مارک ملی ایران کار کرده و رساله دکتری خود را درباره مارک ایران نوشته است، صلاح دید که برخی مطالب مطرح در مقاله را، به امید آن که کمکی به یافتن راه درست در طراحی فرمت مارک ملی ایران باشد، مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. در این تجزیه و تحلیل، از مقاله دیگری به نام فرمت مشترک مدارک در آرژانتین (فوکاد) که در همان شماره از نشریه اطلاع‌رسانی به چاپ رسیده است برای مقایسه میان آنچه در این زمینه در آرژانتین رخ داده است و در ایران قرار است رخ دهد استفاده شده است. برای ارجاع به این دو مقاله، مقاله ایران‌مارک: الگوی به اختصار، مقاله ایران‌مارک، و مقاله فرمت مشترک مدارک در آرژانتین (فوکاد) را مقاله فوکاد نامیده شده است.

هدف کلی طراحی یک فرمت کتابشناختی ملی چیست؟

در مقاله فوکاد درباره طرح‌ها و اهداف کلی فرمت مشترک مدارک چنین آمده است:

هدف اصلی گروه کاری فراهم نمودن فرمتی بوده است که بتواند جوابگوی نیازهای

۱. عضو هیأت علمی گروه کتابداری دانشگاه شهید چمران اهواز

متفاوت تحلیل‌گران بانک‌های اطلاعاتی باشد. فرمت مزبور باید توسط هر نوع واحد اطلاعاتی صرف نظر از حوزه، اندازه یا پوشش موضوعی آن یا سطح آموزشی نیروهای انسانی قابل استفاده باشد. فراهم کردن توأم چنین شرایطی مشکل است، ولی هسته‌ای مشترک باید مشخص شود که بتواند: الف) توسعه سیستم‌های مستندسازی را تقویت کند؛ ب) ساده‌کننده مرحله طراحی بانک‌های اطلاعاتی باشد. این کار نهایتاً منجر به مبادله سریع رکوردهای کتابشناختی می‌گردد. هدف نهایی باید اساساً بر مبنای انطباق در سطح بین‌المللی باشد تا امکان مجتمع‌سازی شبکه‌های محلی و بین‌المللی را فراهم سازد.

با توجه به اهدافی که در بالا ذکر شد روشن می‌شود که فرمت ملی باید پاسخگویی نیازهای انواع کتابخانه‌هایی باشد که قرار است در سطح ملی از آن استفاده کنند. به سخن دیگر، در طراحی فرمت ملی مارک ایران باید نیازهای کتابشناختی کتابخانه‌های آموزشگاهی، دانشگاهی، تخصصی، عمومی، و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در نظر گرفته شود. کمیته‌ای که وظیفه طراحی فرمت ملی را بر عهده دارد ناچار است از هر یک از کتابخانه‌های مورد اشاره نماینده یا نمایندگانی در خود داشته باشد. به این ترتیب می‌توان به‌طور نسبی از جامعیت مقدماتی فرمت اطمینان حاصل کرد. کمیته‌ای با چنین ترکیبی، همچنین وظیفه پشتیبانی از فرمت را در آینده خواهد داشت.

همان‌گونه که نویسندگان مقاله فوق‌اداره کرده‌اند فراهم کردن چنین شرایطی مشکل است و نخستین سؤال‌هایی که در اینجا مطرح می‌شود اینهاست: آیا گروهی در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران در زمینه فرمت پیشنهادی کار می‌کند از چنین نمایندگانی تشکیل شده است؟ اگر تشکیل نشده، چگونه می‌تواند ادعا کند که نیازهای کتابشناختی کلیه کتابخانه‌های ایران را می‌داند؟ آیا وسعت و تنوع مدارک گردآوری شده در مرکز می‌تواند ضامن جامعیت فرمت پیشنهادی باشد؟ اگر وسعت و تنوع مدارک گردآوری شده، به عنوان دلیلی بر جامعیت طرح پیشنهادی مطرح می‌شود، آیا کتابخانه ملی ایران، که کتابخانه و اسپاری قانونی و بسیار قدیمی‌تر از مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران است از نظر طراحی فرمت ملی مارک ایران بر مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران رجحان ندارد؟ آیا اصولاً، کتابخانه ملی ایران با اشرافی که بر فهرست‌نویسی کتاب‌های ایرانی دارد مورد مشورت گروه طراح قرار گرفته است؟ چرا در مقاله ایران‌مارک، هیچ اشاره‌ای به قواعد فهرست‌نویسی مورد استفاده در این طرح نشده است؟ در مقاله فوقاد، نویسندگان بارها به قوانین انگلوا امریکن ۲ و تغییراتی که در آن داده‌اند به عنوان قواعد فهرست‌نویسی مورد استفاده در فوقاد اشاره کرده‌اند، اما در مقاله ایران‌مارک، حتی یک بار هم به

ترجمه قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن و کتاب دستنامه قواعد فهرست‌نویسی به عنوان دو استاندارد برای فهرست‌نویسی انتشارات ایرانی اشاره‌ای نشده است.

آیا گروه طراح ایران‌مارک به این نکته توجه دارد که کتابخانه ملی ایران بر این باور است که قواعد فهرست‌نویسی به کار رفته در فهرست‌نویسی فهرستبرگه‌های کتابشناسی ملی ایران، تغییر یافته قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن^۲ است تا با شرایط کتابشناختی ایران هماهنگی داشته باشد و انتشار کتاب دستنامه قواعد فهرست‌نویسی نیز در همین راستاست؟ و آیا این گروه می‌تواند تجربه فهرست‌نویسان کتابخانه ملی ایران را در طراحی فرمت ایران‌مارک نادیده بگیرد؟ پرسش دیگری که در همین زمینه مطرح می‌شود این است که: آیا تغییراتی در الگوی ایران‌مارک نسبت به یو.اس.مارک^۱ در جهت انطباق یو.اس.مارک با نیازهای کتابشناختی ایران داده شده است؟ اگر داده شده است این تغییرات کدامند؟ در مقاله فوکاد به تغییراتی که در فرمت بین‌المللی سی.سی.اف^۲ داده شده اشاره گردیده است. نکات دیگری نیز در مقاله ایران‌مارک به چشم می‌خورد که نشان از عدم توجه به قواعد فهرست‌نویسی مورد نیاز برای فرمت ایران‌مارک دارد. در جایی از مقاله، آنجا که از وضعیت مطلوب سخن می‌رود آمده است که: «در وضعیت ایده‌آل مراکز تحقیقاتی به دلیل استفاده از فرمت واحد می‌توانند با استفاد از تکنولوژی ارتباطات که در کشور گام‌های اساسی را برداشته و امید است که به زودی گام‌های بلندتری را بردارد شبکه اطلاعاتی هماهنگی را ایجاد نمایند». در این بخش از مقاله، یکی از برداشته‌های نادرست رایج در مورد فرمت‌های مارک دیده می‌شود و آن این است که هر فرمت مارک به تنهایی می‌تواند یک شبکه اطلاعاتی هماهنگ ایجاد کند. هر فرمت کتابشناختی یکسان، اگر با داده‌های کتابشناختی ناهماهنگ انباشته شود به هیچ صورتی نمی‌تواند به شکل ظرف انتقال اطلاعات در یک شبکه عمل کند. یکی از دلایل بزرگ تفاوت مارک‌ها در جهان، نکته‌ای که در مقاله ایران‌مارک به آن اشاره گردیده اما توجهی در خور به آن نشده، وجود همین داده‌های کتابشناختی ناهماهنگ است که در مواردی حتی شکل ظاهری فرمت مارک را تغییر می‌دهد. به سخن دیگر، نمی‌توان از یک فرمت مارک انتظار استاندارد ساختن فهرست‌نویسی و ذخیره‌سازی اطلاعات را داشت، بلکه برای استفاده درست از یک فرمت مارک، باید نخست تا حد ممکن، عناصر داده‌ای^۳ را که قرار است از طریق فرمت مارک ذخیره شوند استاندارد ساخت و آنگاه می‌توان متوقع بود که با داشتن ظرف و مظهر یکسان انتقال اطلاعات، یک شبکه اطلاعاتی هماهنگ ایجاد شود. به همین دلیل استاندارد ساختن فهرست‌نویسی است که در اکثر قریب به اتفاق کشورها، اگر کمیته‌های

1. USMARC

2. Common Communication Format (CCF)

3. data element

فهرست‌نویسی، مستقیماً مسئول تدوین فرمت ملی مارک نباشند اصلی‌ترین کمیته فرعی آن کمیته را تشکیل می‌دهند. ناتوانی در بازیابی اطلاعات، همواره نتیجه ذخیره نادرست اطلاعات است اما مشکل ذخیره نادرست اطلاعات را نمی‌توان به تنهایی با یک فرمت مارک بر طرف کرد. اگر چنین چیزی امکان داشت تنها و تنها یک فرمت مارک در سراسر جهان به وجود می‌آمد و این همه فرمت‌های متفاوت پدیدار نمی‌شد و اصولاً دلیلی برای اندیشیدن به طراحی یک فرمت کتابشناختی برای ایران وجود نداشت. در ادامه بررسی طرح‌ها و اهداف کلی فرمت مشترک مدارک به نقل از مقاله فوکاد، به لزوم ایجاد هسته مشترکی که بتواند توسعه سیستم‌های مستندسازی را تقویت کند برمی‌خوریم. در این جا به مسئله بسیار مهم مستندسازی اشاره شده که از نخستین وظایف هسته مشترکی است که وظیفه طراحی فرمت ملی مارک را برعهده دارد. بزرگترین دلیل اهمیت مستندسازی، نیاز به یکدست کردن اطلاعاتی است که در فرمت کتابشناختی وارد می‌شود، و این، به نکته‌ای که در بالا مورد بحث قرار گرفت برمی‌گردد. یعنی یک فرمت مارک به تنهایی نمی‌تواند ضامن یکدست‌سازی ذخیره اطلاعات باشد. استفاده از مستندات یو.اس. مارک به گونه‌ای که در مقاله ایران مارک به آن اشاره شده می‌تواند کمک بزرگی در این مهم باشد، اما حلال کل مشکل نیست. زیرا شرایط کتابشناختی در اکثر کشورها متفاوت است و در نتیجه، مستندات نام اشخاص، سازمان‌ها، موضوعات و غیره نیز که تابعی از همین شرایط کتابشناختی خاص هر کشور است نیز متفاوت است. نمونه‌های زیر، می‌تواند تفاوت‌های موجود میان مستندات اسامی مشاهیر و مؤلفان در کتابخانه ملی ایران و کتابخانه کنگره آمریکا را نشان دهد و مشخص کند که نمی‌توان همواره به مستندات کتابخانه کنگره چشم امید داشت. برای وضوح بیشتر در مقایسه، در اینجا ترجمه اسامی مستند کتابخانه کنگره داده شده و این مستندات با نشانه ک.ک (کتابخانه کنگره) مشخص شده‌اند:

۱. زردشت، پیامبر ایرانی

زردشت (کک)

۲. ابن‌سینا، حسین بن عبدالله، ۳۷۰-۴۲۸ ق.

ابن‌سینا، ۹۸۰-۱۰۳۷. (کک)

۳. ابن‌المقفع، عبدالله بن دادویه، ۱۰۶-۹۱۴۵ ق.

ابن‌المقفع، عبدالله، وفات حدود ۷۶۰. (کک)

۴. فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹-۴۱۶ ق.

فردوسی (کک)

۵. بیهقی، محمدبن حسین، ۳۸۵-۴۷۰ ق.

البیهقی، احمدابن الحسین، ۹۹۴-۱۰۶۶ (کک)

۶. نیما یوشیج، ۱۲۷۴-۱۳۳۸. مستعار

یوشیج، نیما (کک)

بیهوده نیست که در مقاله ایران مارک، در آنجا که به مستندات اشاره شده، دشواری کار به این صورت بیان گردیده است: "کار تهیه مستندات نیز توأم با افت و خیزهایی است که مانع ادامه کار نمی گردد ولی به هر حال نیازمند زمان بیشتر و همکاری گسترده تر صاحب نظران است."^{۱۰}

در مورد مستندات موضوعی نیز، صرف وجود کتاب سرعنوانهای موضوعی فارسی دال بر این است که از مستندات موضوعی کتابخانه کنگره که در قالب سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره ارائه می شود نمی توان برای فرمت ایرانی استفاده کرد. در ادامه بررسی طرح ها و اهداف مشترک مدارک به نقل از مقاله فوکاد، به هدف نهایی که اساساً انطباق در سطح بین المللی شمرده شده، و نتیجه مفروض آن یعنی، مجتمع سازی شبکه های محلی و بین المللی، برمی خوریم. در همین زمینه نیز چند پرسش مطرح می شود: چرا علی رغم اعتقاد به انطباق در سطح بین المللی، طراحان فوکاد نه تنها از یو.اس. مارک بلکه از هیچ مارک دیگری نیز استفاده نکرده اند؟ اگر به نزدیکی جغرافیایی، زبانی، و فرهنگی کشور آرژانتین با ایالات متحده توجه کنیم اهمیت این پرسش بیشتر می شود. گروه طراحان فوکاد احتمالاً تشخیص داده اند که با طراحی فرمتی با مشخصات سی.سی.اف. که فرمتی بین المللی توسط یونسکو است بهتر می توانند به انطباق در سطح بین المللی دست یابند. حال چگونه است که برای طراحی فرمت ایران مارک، علی رغم اختلافات فرهنگی و زبانی با ایالات متحده، باید از فرمت یو.اس. مارک استفاده کنیم؟

آیا یو.اس. مارک یک انتخاب احسن است؟

در مقاله ایران مارک از یو.اس. مارک به عنوان یک انتخاب احسن نام برده شده است. دلایل مطرح شده برای این انتخاب، جای بحث بسیار دارد. در اینجا، دلایل مطرح در مقاله ایران مارک، به همان ترتیبی که در مقاله آمده مورد بحث قرار می گیرد:

وجود مستندات کافی. علی رغم وجود مستندات کافی، همان گونه که در بالا با ذکر چند مثال روشن شد، این مستندات نمی توانند همواره مشکل مستندسازی فارسی را حل کنند. شکل مستندات در هر زبانی می تواند با شکل مستندات در زبان های دیگر متفاوت باشد. از سوی دیگر، فرمت های دیگری از جمله یونی مارک، در بسیاری از موارد برای مستندات، متکی به

یو.اس. مارک هستند، لذا با به کارگیری چنین فرمت‌هایی باز هم می‌توان از مستندات یو.اس. مارک استفاده کرد.

الگوی که آزمایش شده. با اینکه، به ادعای مقاله ایران مارک، یو.اس. مارک آزمایش در این صورت، چرا کشورهایمانند آرژانتین از آن استفاده نکرده‌اند؟ در حالی که تفاوت‌های چشمگیری میان زبان‌های فارسی و انگلیسی وجود دارد و شرایط کتابشناختی ایران نیز کمابیش با ایالات متحده متفاوت است، چه تضمینی وجود دارد که در ایران نیز یو.اس. مارک آزمایش خود را با پیروزی پشت سرگذارد؟ چرا تعداد زیادی از کشورها فرمت ملی خود را برمی‌تابی یونی مارک ساخته‌اند؟

ساختار منطقی. در مقاله ایران مارک نیز ادعا شده که یک منطبق بر کل ساختار یو.اس. مارک حاکم است. بد نیست در اینجا توضیح داده شود که چنین منطقی بر ساختار کلیه فرمت‌های دیگر و از جمله یونی مارک حاکم است. در یونی مارک، تمام فیلدهایی که رقم سمت چپ آنها یا عدد ۷ شروع می‌شود به مسئولیت محتوایی^۱ اثر مربوط می‌شوند. یا مثلاً همه فیلدهای مربوط به یادداشت‌ها با رقم ۳ آغاز می‌گردند. همچنین در مقاله ایران مارک مطرح شده که در یو.اس. مارک تمام فیلدهایی که دو رقم سمت راست آنها به "۰۰" ختم می‌شوند "نام شخص" هستند. اگر این را به حساب منطبق حاکم بر ساختار یو.اس. مارک بگذاریم بد نیست به این سؤال نیز پاسخ دهیم که آیا فیلد ۳۰۰ که به مشخصات فیزیکی مدرک اختصاص دارد نیز "نام شخص" را نشان می‌دهد؟

محصولات اطلاعاتی موجود. این درست است که بسیاری از محصولات اطلاعاتی معروف با کاربرد وسیع، با استفاده از فرمت یو.اس. مارک عرضه می‌شوند، اما از آنجا که در مقاله ایران مارک بحث دربارهٔ تبادل کامپیوتری داده‌هاست و نظر به اینکه الگوی ایران مارک، به دلایلی که در بالا ذکر شد تفاوت‌هایی با یو.اس. مارک خواهد داشت تبادل کامپیوتری داده‌ها بین فرمت ایرانی و این محصولات، چندان ساده نخواهد نبود. از سوی دیگر، آیا این محصولات اطلاعاتی با کاربرد وسیع، چند درصد از نیازهای کتابشناختی ایران را برآورده خواهند کرد؟

پشتیبانی. در این مورد، در مقاله ایران مارک مطرح شده است که: "با توجه به بودجه‌ای که در اختیار کتابخانه‌کنگره است و انسجام گروه‌های کاری آن، انتظار می‌رود (کماکان) توان پشتیبانی این کتابخانه از فدراسیون بین‌المللی کتابداران بیشتر باشد." ضمن این که در اینجا روشن نیست چرا بین کتابخانه‌کنگره و فدراسیون بین‌المللی کتابداران (که در اصل، فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری است!) مقایسه انجام شده، در مورد پشتیبانی نیز چند سؤال

پیش می‌آید: آیا گروه طراح ایران مارک از مقدار بودجه‌ای که برای پشتیبانی از یو.اس. مارک در اختیار کتابخانه کنگره است اطلاع دارد و آن را با بودجه‌ای که برای پشتیبانی از یونی مارک در اختیار فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری قرار دارد مقایسه کرده است؟ چگونه این گروه به انسجام گروه‌های کاری کتابخانه کنگره پی برده است؟ آیا گروه طراح ایران مارک اطلاع دارد که کمیته دائمی یونی مارک^۱ که مشغول پشتیبانی از فرمت یونی مارک و متخصصان مارک در کشورهای مختلف تشکیل شده است، در فواصل زمانی منظم جلسه برگزار می‌کند و به پرسش‌های رسیده درباره فرمت یونی مارک به سرعت پاسخ می‌دهد. تجربه نگارنده این ستور، به هنگام طراحی فرمت مارک ایران بر مبنای یونی مارک نشان داده است که پرسش‌های مربوط به فرمت یونی مارک با سرعت و دقت فراوان بررسی و درباره آنها اعلام نظر می‌گردد.

ارائه الگوهای مختلف. فرمت‌های دیگر نظیر یونی مارک نیز کمابیش دارای فرمت‌هایی برای انواع مختلف پایگاه‌های داده‌ها هستند. نه تنها دستنامه فرمت مستندات یونی مارک، جداگانه منتشر شده است بلکه در مقدمه فرمت کتابشناختی یونی مارک، عبارت زیر وجود دارد که دال بر وجود سایر فرمت‌ها از قبیل موضوعی و جز آن است: "ارجاعاتی به فرمت‌های دیگر یونی مارک، مثلاً مستندات یونی مارک^۲ هرچا که ممکن باشد داده خواهد شد؛ اما جزئیات، ارائه نخواهد گردید. در چنین حالاتی، استفاده کنندگان از فرمت کتابشناختی به متن آن فرمت‌ها ارجاع می‌شوند."

در اینجا بد نیست در برابر دلایلی که به نفع یو.اس. مارک در مقاله ایران مارک آمده، به نکاتی درباره یونی مارک نیز پرداخته شود:

۱. یونی مارک فرمتی است که از آغاز به‌عنوان نوعی فرمت تبادل، برای تسهیل تبادل اطلاعات کتابشناختی میان سیستم‌های متفاوت به وجود آمد.
۲. در طراحی فرمت اولیه یونی مارک، متخصصان مارک در چند کشور، از جمله طراحان مارک امریکا شرکت داشته‌اند و این فرمت ماهیتی بین‌المللی دارد. هم اکنون نیز، پشتیبانی این فرمت توسط متخصصان بین‌المللی انجام می‌شود.
۳. یونی مارک، اختصاصاً برای پرداختن به مواد چندزبانه طراحی شده است.
۴. یونی مارک برای قسمت توصیفی هر رکورد از نشانه گذاری آی‌اس‌بی‌دی^۳ استفاده می‌کند. این روش نشانه گذاری توسط کتابخانه ملی ایران نیز به کار می‌رود.
۵. یونی مارک فرمتی یک پارچه برای همه انواع مواد کتابخانه‌ای ارائه می‌کند.

۶. یکی از مهم‌ترین خصوصیات یونی‌مارک، ثبات آن است. این فرمت به گونه‌ای طراحی شده و پشتیبانی می‌شود که تغییرات آن به حداقل کاهش یابد.
۷. روش‌های به کار رفته در یونی‌مارک برای ایجاد روابط کتابشناختی میان آثار مختلف، جزو جدیدترین روش‌هاست. این خصیصه یونی‌مارک، در زمانی که روابط کتابشناختی اهمیت بسیاری یافته است به آن ارزش ویژه‌ای می‌بخشد.
۸. علی‌رغم این که یونی‌مارک نوعی فرمت تبادل است به سادگی می‌توان آن را برای تبدیل به فرمتی برای استفاده در یک کتابخانه یا کشور خاص تغییر داد.

چند نکته ظریف دیگر

۱. در مقاله ایران‌مارک، در تعریف ایران‌مارک آمده است که: "ایران‌مارک به زبان ساده عبارت است از الگویی برای ذخیره کامل و صحیح اطلاعات کتابشناختی" در زبان فارسی بر روی رایانه. از آنجا که در فرمت‌های مارک، رمزی وجود دارد که مشخص می‌کند رکوردی کامل یا ناقص است بهتر است این تعریف تغییر یابد. زیرا در هر فرمت مارک می‌توان رکوردهای ناقص را نیز وارد ساخت و با رمز مربوط مشخص کرد که رکورد ناقص است و باید در آینده کامل شود. مثلاً در یونی‌مارک، در قسمت برچسب رکورد^۱ رمزی وجود دارد که حالت رکورد^۲ را نشان می‌دهد. مثلاً اگر رکورد مربوط به فهرست‌نویسی پیش از انتشار باشد، که طبعاً ناقص است، با رمز $n = \text{new record}$ مشخص می‌شود. ضمناً اطلاعات "صحیح" کتابشناختی نیز مبهم است.
۲. در جایی از مقاله ایران‌مارک نوشته شده که: "همان‌طور که اطلاع دارید سالانه هزاران عنوان دیسک نوری در جهان منتشر می‌شود. این مطلب و موارد مشابه آن سبب شده که این پدیده را انفجار اطلاعات بنامند". اصطلاح انفجار اطلاعات، اصطلاحی است که بسیار قبل از پیدایش دیسک نوری، یعنی پس از پایان گرفتن جنگ جهانی دوم پدید آمد.
۳. در چند جای مقاله ایران‌مارک، از فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری تحت عنوان: "فدراسیون بین‌المللی کتابداران" یاد شده است.
۴. در فهرست منابع مقاله، چهار مدخل وجود دارد که از این چهار مدخل، سه مدخل دارای اطلاعات کتابشناختی ناقص است.

نتیجه‌گیری

با توجه به نکات مطرح در بالا، به‌ویژه چهار نکته‌ای تحت عنوان "چند نکته ظریف دیگر"

آورده شده نگارنده مناسب می‌بیند که به‌عنوان نتیجه‌گیری، به چند جمله از مقاله ایران مارک بسنده کند:

“به همین علت، اکثر قریب به اتفاق نرم‌افزارهایی که به منظور مکانیزاسیون کتابخانه‌ها طراحی شد بدون حضور و مشورت کتابداران انجام شد و در نتیجه به سرانجام زیبایی نرسیدند.” ... عده‌ای نیز بر آن‌اند تا سیستم‌های جدیدی طراحی کنند بدون آنکه نیازهای پایگاه‌های کتابشناختی را دریافته باشند.” این داستان بارها تکرار شده و تا وقتی که فرم استاندارد برای همه تعریف نشود تکرار خواهد شد.” به علت عدم وجود یک خط‌مشی اصولی، نه مهندسین رایانه و نه کتابداران و اطلاع‌رسانان به نقطه مطلوبی نخواهند رسید و در یک دور باطل به اتلاف سرمایه‌های مادی و معنوی خود ادامه خواهند داد.” ■

یادداشت‌ها

۱. نی سوتر [و دیگران] "فرمت مشترک مدارک در آرژانتین (فوکاد) / ترجمه مه‌ری صدیقی، اطلاع‌رسانی: نشریه فنی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، دوره ۱۱، شماره ۲، بهار ۱۳۷۵، ص. ۳۶-۴۶.
۲. قواعد فهرست‌نویسی انگلو-امریکن / انجمن کتابداران آمریکا. [و دیگران]؛ ترجمه رحمت‌الله فتاحی، ویرایش ۲- مشهد: آستان قدس رضوی. معاونت فرهنگی، ۱۳۷۱.
۳. ماندانا صدیق بهزادی. دستنامه قواعد فهرست‌نویسی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۳.
۴. کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. سرعنوانهای موضوعی فارسی. ویرایش ۲. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۳.
5. Mortaza Kokabi. "The International Lization of MARC" Part IV: UNIMARC, Some Formats Based on it and Some Other MARC Formats, *Library Review*, 44(7), 1995-8-33
6. UNIMARC Manual: Bibliographic Format/ International Federation of Library Associations and Institutions. IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme. Deutsche Bibliothek. Frankfurt am Main-Munchen: Saur, 1994.
۷. همانجا.